

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента Мережко Юлії Валеріївни про дисертацію Чень Цзяньїн «Методика формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності», на здобуття ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання 011 – освітні педагогічні

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті зазначено, що виховання особистостей, які володіють високою моральністю, виявляють національну і релігійну терпимість, поважають традиції і культуру інших народів, є основним завданням освіти в сучасному суспільстві. Нетерпимість, жорстокість, невихованість є однією з найбільших глобальних проблем сучасного світу.

До важливих, пріоритетних напрямків реформування навчально-виховного процесу в Україні відноситься реалізація принципів загальнолюдської моралі, формування усвідомлення взаємозв'язку свободи, прав людини та її громадянської відповідальності, вміння міжособистісного спілкування та підготовка підростаючого покоління до життя в умовах полікультурного простору.

Формування комунікативних умінь у сучасної молоді надає можливість пізнання культури різних народів, створюючи тим самим передумови взаєморозуміння і пошани, позиції співпраці, що є запорукою соціальної міжнаціональної стабільності.

Саме, в русі вищезазначеного аспекту музична діяльність, зокрема вокально-ансамблева допомагає виховати не тільки у молоді, яка навчається у вищих закладах освіти мистецького спрямування професійні та виконавські вміння, загальні і музичні здібності, але і такі особистісні якості, як розуміння, визнання і сприйняття іншої людини, а також налагоджування «контакту» один з одним.

Таким чином, виникає інтерес та потреба дослідження даної проблематики, що

і зумовило вибір дисертанткою наукового дослідження на тему: **«Методика формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності»**.

Актуальність запропонованої теми не викликає жодного сумніву. І розгляд теми дисертації Чень Цзяньїн є своєчасним та назрілим науковим дослідженням для сучасної музичної педагогіки.

У роботі дисертантка зосереджує увагу на вирішення низки питань, серед яких особливе місце посідає подолання суперечностей:

- низьким рівнем освіченості студентів у галузі міжкультурної комунікації та необхідністю спільної діяльності у виконавських колективах;
- потужним комунікативним потенціалом вокально-ансамблевої діяльності та недостатнім його використанням у фаховій підготовці майбутнього вчителя музики;
- значною особистісно-розвивальною функцією комунікативних умінь та недостатністю розробленості методики їх формування у студентів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Основна мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності. Досягнення поставленої мети базується на розкритті змісту понять «комунікація», «комунікативний процес», «уміння», «комунікативні уміння»; на висвітленні змісту комунікативного потенціалу вокально-ансамблевої діяльності студентів; визначенні та обґрунтуванні компонентної структури означеного феномена; розробці критеріального апарату і діагностиці формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності; обґрунтуванні організаційно-методичної моделі, експериментальній перевірці ефективності запропонованої авторської методики формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності.

Вибір об'єкта, предмету дослідження є вмотивованим і назрілим, дисертантка виважено підійшла до визначення науково-педагогічного апарату

дослідження; теоретико-методологічна обґрунтованість вихідних положень дослідження є продуманою за логікою викладення матеріалу; висновки сформульовані послідовно, є обґрунтованими й змістовними.

Здобувачкою опрацьовано достатню кількість літератури (187 найменувань), що підтверджується цитатами з авторитетних вітчизняних та зарубіжних джерел, які відображають сучасну точку зору на досліджену проблему; окреслено позиції щодо наукової новизни дисертації; доведено доцільність використаних теоретичних та емпіричних методів дослідження, результати яких довели ефективність запропонованої організаційно-методичної моделі формування комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності.

Тема розкрита, завдання виконано, обґрунтованість і достовірність результатів дисертації підтверджується їх успішною апробацією на міжнародних і вітчизняних конференціях.

Оцінка змісту та завершеності дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота складається з трьох розділів, кожний з яких характеризується вагомим внеском у розвиток музичної педагогіки вищої школи.

У вступі обґрунтовано актуальність та значущість теми; визначено мету, об'єкт, предмет та завдання дослідження, концептуальні теоретико-методологічні положення; розкрито наукову новизну та теоретичне й практичне значення дослідження; особистий внесок здобувачки; подано висновки про впровадження та апробацію результатів дослідження.

У першому розділі роботи *«Теоретичні основи формування комунікативних умінь студентів України і Китаю»* дисертанткою було вивчено достатню кількість наукових джерел з теми дослідження, у межах якого вона теоретично обґрунтувала поняття *«комунікативні уміння студентів України і Китаю»*, проведено історичний екскурс щодо розкриття сутності існуючих теорій та моделей комунікації, таких як: герменевтичної теорії Г. Шпета, соціологічної моделі П. Бурдьє, психоаналітичної моделі З. Фрейда, К. Юнга та Ж. Лакана, біхевіористської моделі стимулу і реакції Е. Берна, соціально-психологічної моделі Т. Ньюкома, теорії діалогу та культурологічної

моделі М. Бахтіна і Ю. Лотмана. Автором з'ясовано, що в представлених теоріях та моделях комунікативного процесу домінуючим способом комунікації є мовлення. В процесі аналізу вищезазначених теорій та моделей комунікації, здобувачкою узагальнено механізми мовлення та способи розуміння повідомлень. З'ясовано роль невербальної комунікації, окреслено її складові.

У роботі дисертантка висвітлює різні класифікації комунікаційних умінь, запропоновані сучасними науковцями О. Солдатченко, Г. Селевко Д. Татьянченко та С. Воровщиковим; окреслює комунікативну природу вокально-ансамблевої діяльності студентів; розкриває значення ансамблевого простору, висвітлює його характеристики, які спрямовані на врахування сценічного простору та кількості партнерів, що у ньому взаємодіють; розташування, взаємної орієнтації й фіксованості інструментів і партнерів у зоні спільного виконання; легкості або утрудненості встановлення та зберігання зорового контакту між партнерами.

Висновки до першого розділу представлено автором на основі комплексного аналізу літературних джерел та методу узагальнення, класифікації отриманих теоретичних даних і систематизації науково-теоретичних положень. Вони повною мірою висвітлюють результати поставлених здобувачем завдань.

У другому розділі *«Методичні основи формування комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності»* на основі аналізу існуючих структур комунікативних умінь, запропонованих науковцями Т. Шепеленко, Д. Годлевською, Л. Василевською-Скупою та враховуючи специфіку взаємовідносин студентів України і Китаю під час спільного вокально-ансамблевого музикування, Чень Цзяньїн запропонувала власну структуру комунікативних умінь, в яку увійшли такі компоненти: *мотиваційний, перцептивний, інформаційний, інтерактивний, експресивний*, які в повній мірі розкривають зміст означеного феномену.

У дисертації запропонована організаційно-методична *модель* формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності, в яку увійшли: мета, наукові підходи, педагогічні принципи та умови, комплекс методів.

Здобувачкою обґрунтовано значущість суб'єктного та полікультурного підходів для формування комунікативних умінь у студентів України та Китаю, для покращення взаємодії між ними. Зазначається, що передавання інформації у вокальному ансамблі відбувається за участі виконавця-суб'єкта комунікативного процесу. На основі суб'єктного підходу виведено психічні регулятори взаємодії студента з іншими учасниками комунікативного процесу.

Дисертанткою також розроблено суб'єктні характеристики учасника вокального ансамблю, такі як: усвідомлена воляова здатність діяти цілеспрямовано, враховуючи інтереси та мету вокального колективу; наявність пізнавальної потреби та прагнення до перетворення навколишнього світу, що реалізується у комунікативній та виконавській діяльності; ініціативність, активність і творче ставлення до взаємодії та спів-дії у вокальному колективі. Також, у роботі висвітлено вплив національної та художньої традицій на комунікативні процеси між студентами різних культур.

Заслужують на увагу означені дисертанткою педагогічні принципи: адресності та полісемії інформації; узгодженості дій в контактї; міжетнічної толерантності; партнерської взаємодії. На думку, дисертантки представлені принципи сприяють об'єднанню виконавців ансамблю в єдиний злагоджено функціонуючий організм з опорою на спів-дію, забезпечуючи високо художнє виконання вокальних творів.

Реалізація запропонованих принципів в організаційно-методичній моделі формування комунікативних умінь студентів України і Китаю не можлива без врахування запропонованих Чень Цзяньїн педагогічних умов: забезпечення мотиваційної спрямованості діяльності вокального ансамблю; забезпечення єдності колективу при збереженні особистих меж студентів; врахування етнопсихологічних особливостей студентів різних культурних традицій; сприяння єдності експресивних проявів студентів при виконання вокальних творів.

У дисертації висвітлено чотири групи методів: розвитку комунікативного мовлення, комунікативної гри, рефлексії та самоконтролю, сценічної експресії, які спрямовані як на розвиток мовлення, розуміння літературних текстів, так і на

покращення партнерської взаємодії, розвиток емпатії та емоційної передачі художнього змісту виконуваних творів.

Треба зазначити про значущість та доцільність впровадження в освітній процес запропонованих здобувачкою не тільки методів, а також і дієвих тренінгів («Контакт очей», «Особисті межі», «Контактна імпровізація» та ін.) та проектів («Як уникнути конфлікту учасникам творчого колективу?», диспут у форматі ток-шоу «Комунікативна взаємодія у творчому колективі», та ін.) для формування у молоді різних національностей партнерських взаємин під час вокально-ансамблевого музикування.

Дисертанткою також висвітлені етапи формування комунікативних умінь у студентів України та Китаю: підготовчо-інформаційний, поглиблювано-діяльнісний та узагальнювально-оцінювальний, на яких відбувалось планомірне та поступове формування означеного феномену.

Висновки до другого розділу обґрунтовані та достовірні, що підтверджуються опрацюванням значної кількості аналітичного матеріалу та широким застосуванням наукових методів і підходів дослідження.

У третьому розділі ***«Дослідно-експериментальне дослідження формування комунікативних умінь студентів України та Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності»*** окреслено критеріальну базу, визначено рівні сформованості комунікативних умінь, висвітлено стан сформованості комунікативних умінь у студентів вищих закладів освіти; наведено переконливі результати формувального експерименту та їх аналіз, статистично доведено достовірність змін у показниках студентів експериментальної та контрольної груп.

Заслуговує на увагу діагностичний інструментарій, яким користувалася дисертантка для визначення стану сформованості комунікативних умінь у студентів України та Китаю під час педагогічного експерименту. На констатувальному та формувальному етапах дослідження вона використовувала Мічиганський тест малюнків, діагностику мотивації досягнення Д. Мак-Клеланда, адаптовану методику І. Юсупова, методику Н. Холл, адаптовану анкету «Психологічна сумісність», метод творчих театральних мініатюр та

етюдів, тест за методикою В. Маклені, запитання для обговорення на кшталт, спостереження та інші творчі завдання, що свідчить про детальне та всебічне вивчення сформованості означеного феномену у реципієнтів.

Результати педагогічного експерименту свідчать про ефективність упровадження запропонованої моделі формування комунікативних умінь у студентів України та Китаю в систему вищої мистецької освіти.

Висновки до третього розділу логічно впливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дисертаційного дослідження. Вивчення матеріалів дисертації дозволяє зробити висновок, що наукові результати, отримані Чень Цзяньїн, базуються на ґрунтовній та всебічній розробці проблеми дослідження, аналізі різних підходів до її вирішення, використанні великого масиву літературних джерел. Тому, можна стверджувати, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою працею.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Оцінюючи значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання, можна стверджувати, що вони характеризуються теоретичною та практичною значимістю. Практична значущість дослідження визначається можливістю використання цих матеріалів та висновків у розробці навчальних програм з дисциплін: «Вокальний ансамбль», «Хоровий клас», «Методика роботи з ансамблем», «Методика роботи з хоровим колективом», «Методика музичної освіти», для фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін, а також під час розробки спецкурсів, посібників з теорії та методики музичної освіти.

Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні теоретичні положення дисертаційного дослідження, результати та висновки висвітлені у 9 одноосібних публікаціях, 5 з яких опубліковано в наукових фахових вітчизняних виданнях, 1 стаття – у закордонному виданні, 3 статті – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту й оформлення дисертації та автореферату

За структурою та змістом дисертація і автореферат відповідають діючим нормативним документам. У тексті автореферату відображено основні положення, результати і висновки здійсненого Чень Цзяньїн дисертаційного дослідження. Важливим є те, що результати наукового дослідження Чень Цзяньїн доведені до безпосереднього впровадження в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Дискусійні питання та зауваження

Позитивно оцінюючи, в цілому, дисертаційне дослідження Чень Цзяньїн, слід висловити наступні зауваження та побажання:

1. В першому розділі під назвою «Теоретичні основи формування комунікативних умінь студентів України і Китаю» відсутні посилання на наукові праці вчених Китаю, адже для більш точного обґрунтування поняття «комунікативні уміння студентів України і Китаю» треба враховувати думки представників іншої держави, а також залишилося не висвітленим питання про національні особливості міжособистісних комунікацій в КНР.
2. В другому розділі «Методичні основи формування комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності» дисертанткою запропонована компонентна структура комунікативних умінь, в яку увійшли мотиваційний, перцептивний, інформаційний, інтерактивний, експресивний компоненти.

На мою думку, сутність перцептивного компоненту, яку дисертантка розкриває як уміння уважно слухати та сприймати вчинки людей з їхньої позиції, уміння приймати власні почуття та почуття інших, бажано було б наблизити до теми дисертації та охарактеризувати цей компонент як уміння прислухатися до думок інших учасників творчого колективу та розділяти їх точки зору щодо виконання творів вокально-ансамблевої музики.

3. У третьому розділі під назвою «Експериментальна перевірка ефективності методики формування комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності», на констатувальному етапі діагностики, дисертантка перевіряє сформованість інформаційного компоненту комунікативних умінь у студентів за допомогою усних відповідей, творчих завдань та мистецького диктанту, під час якого студенти повинні були обрати вірний варіант трактування термінів, що зачитувалися викладачем.

На мою думку, назва даного завдання «Мистецький диктант» не зовсім відповідає його змісту, який характеризує його більше як тест, під час виконання якого реципієнти вибирають правильний варіант відповіді.

4. Запропоновані тексти опитувальників у третьому розділі, параграфі 3.1. «Стан сформованості комунікативних умінь студентів України і Китаю» на С. 161 (за методикою І. Юсупова), С. 163 (адаптованої анкети «Психологічна сумісність»), бажано було б подати у додатках дисертації.
5. Робота містить багато бібліографічних посилань на одну сторінку (4-5), а має містити не більше трьох.

Однак, наведені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Чень Цзяньїн.

Загальний висновок

В своїй роботі дисертантка ґрунтовно проаналізувала означену проблему, вивчивши достатню кількість наукових джерел з теми дослідження, теоретично узагальнила та запропонувала авторську методику формування комунікативних умінь студентів України і Китаю у процесі вокально-ансамблевої діяльності.

Висновки та положення, висвітлені в дисертації, складають значний внесок в теорію та практику музичної освіти вищої школи. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертаційного дослідження і дає повне уявлення про структуру та загальну характеристику роботи, а також висвітлює

отримані дисертанткою результати, висновки та надає перелік наукових публікацій за темою дисертаційного дослідження.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація Чень Цзяньїн «Методика формування комунікативних умінь студентів України і Китаю в процесі вокально-ансамблевої діяльності» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пп. 9, 11, 12 діючого «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., що дає підстави для присудження Чень Цзяньїн наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.02. – теорія та методика музичного навчання.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри академічного
та естрадного вокалу Інституту мистецтв
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ю.В. Мережко Ю.В. Мережко

